

Theme 5. - Поведение на бизнеса / производителите

1. Фирмена организация
2. Производствени фактори и производствена функция
3. Кратко-срочен и дългосрочен период
4. Общ, среден и пределен продукт – графично представяне
5. Лихвен процент и настояща стойност
6. Работна заплата – предимства и недостатъци на система с минимална работна заплата

Theme 5 - Поведение на бизнеса / производителите

Фирмена организация
в България

2010				
Общо	Групи предприятия според броя на заетите лица			
	до 9	10-49	50 -249	250+
366929	337147	24368	4662	752

2012				
372036	342934	23830	4 535	737

Theme 5 - Поведение на бизнеса / производителите

Фирмена организация
в България

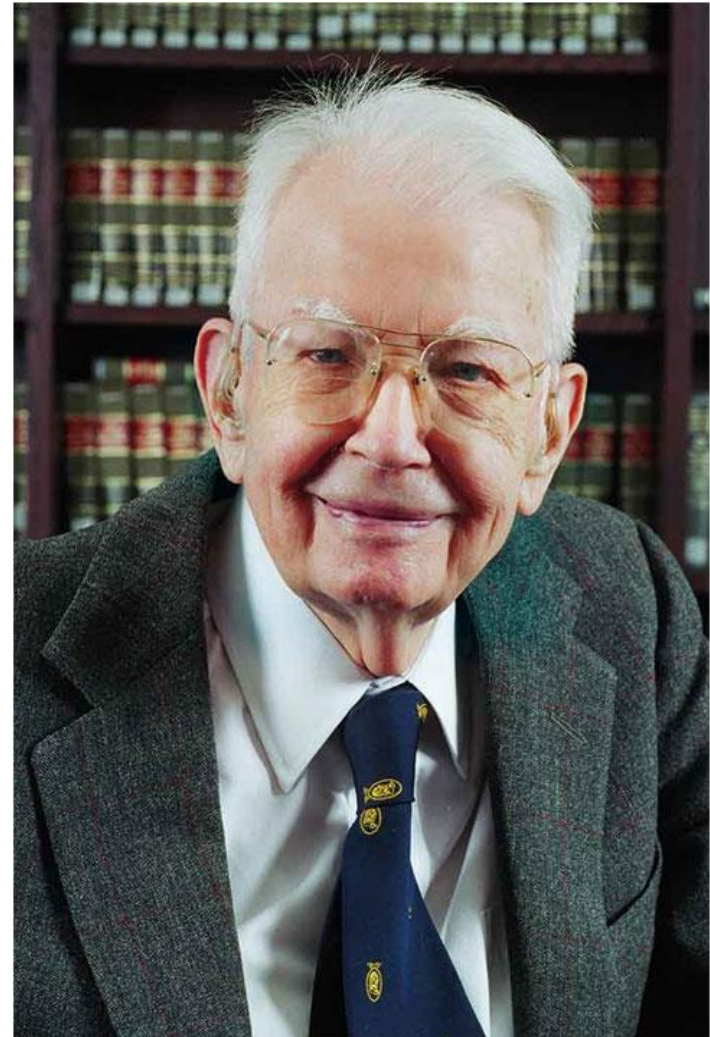
- Еднолични търговци
- Търговски дружества
Събирателно дружество
Командитно дружество
КДА
(комплементари;
командисти)
ООД
АД
- Обединения на
търговски дружества

Theme 5 - Поведение на бизнеса / производителите

- Фирмена организация (модели на корпоративно управление; отношения между акционери и мениджъри – т.нар. “агентски” проблем; транзакционни разходи)
- Модели на корпоративно управление:
 - Англо-саксонски (разпръсната собственост; едностепенна система на управление);
 - Континентален / японски (стейк-холдъри; кръстосана собственост; двустепенна система на управление);
 - Българският корпоративен модел – концентрирана собственост; “инсайдерски” контрол;

Роналд Коас

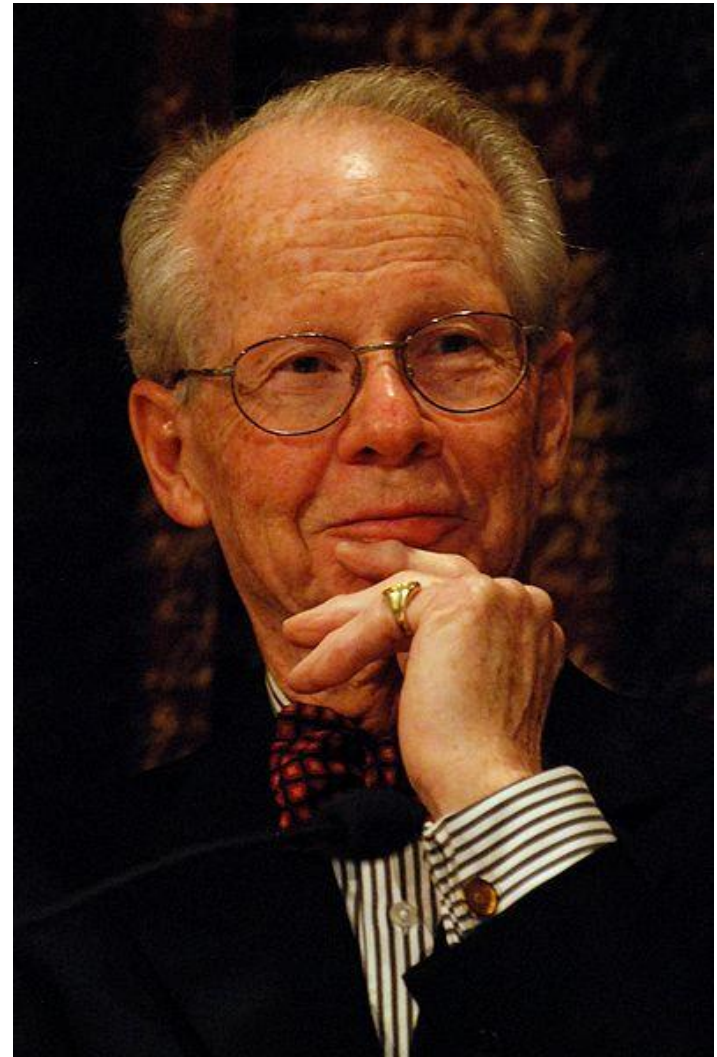
- **Ronald Harry Coase**
- "[The Nature of the Firm](#)" (1937), which introduces the concept of [transaction costs](#) to explain the nature and limits of [firms](#),
- "[The Problem of Social Cost](#)" (1960), which suggests that well-defined [property rights](#) could overcome the problems of [externalities](#)

Оливър Уилямсон

Oliver Eaton Williamson (Nobel Prize 2009)

- **The Economic Institutions of Capitalism, 1985**
- By drawing attention at high theoretical level to equivalences and differences between market and non-market decision-making, he has been influential in the 1980s and 1990s debates on the boundaries between the public and private sectors.
- His focus on the costs of transactions has led Williamson to distinguish between repeated case-by-case bargaining on the one hand and relationship-specific contracts on the other.

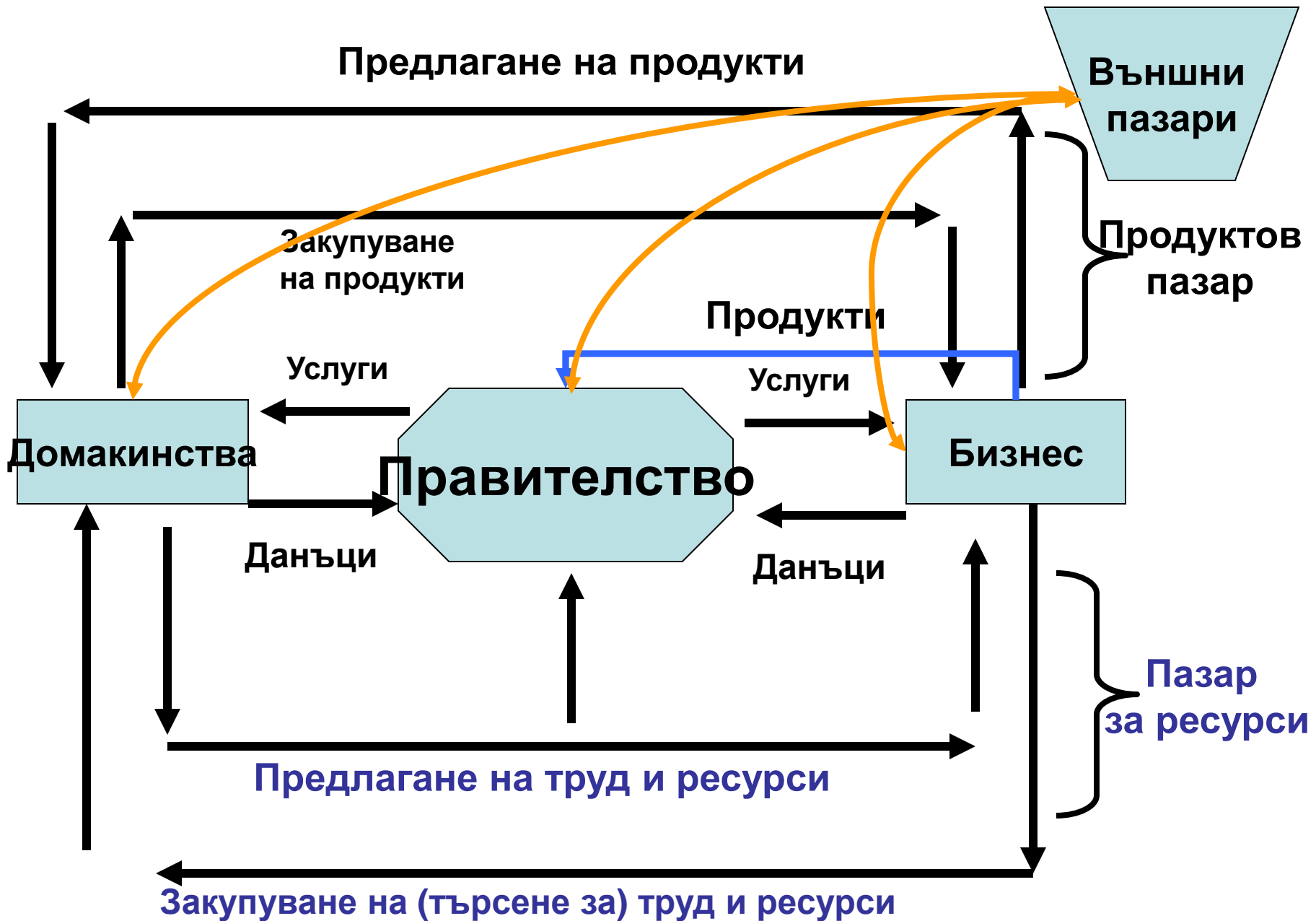
Theme 5 - Поведение на бизнеса / производителите

- Производствени фактори

Трите основни производствени фактора са,
както следва:

1. Земя (в т.ч. всички природни ресурси)
2. Труд (в т.ч. ръчен, мениджърски,
предприемачески)
3. Капиталови стоки (машини, оборудване, сгради)

Theme 5– Поведение на бизнеса / производителите

- Факторът Цена

Цени на факторите за производство са:

- Заплати (заплащане на ангажирания персонал)
- Наем (заплащане за използване на определени терени; концесия)
- Лихвен процент (заплащане за използването на капиталови стоки)
- Печалба (заплащане за предприемаческите умения)

Theme 5– Поведение на бизнеса / производителите

- Производствена функция

Производствената функция е отношението между производствените фактори (входа) и резултата (изхода).

$$P=f(K,L)$$

Theme 5– Поведение на бизнеса / производителите

- Производствена функция

В таблицата на следващия диалог определяме т. нар. опростена производствена функция.

Променяме броя на работниците (труда – който е променлив фактор), а запазваме броя на машини / оборудване (които пък са фиксиран фактор).

Theme 5– Поведение на бизнеса / производителите

Труд	Машини, оборудване - брой	Общ продукт
0	2	0
1	2	3
2	2	7
3	2	15
4	2	19

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Производствена функция

Пределният продукт е допълнително произведеното количество от един зает / работник. Ако добавим това в предходната таблица получаваме (Вж следващия диапозитив):

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

Труд	Машини, оборудване - брой	Общ продукт	Пределен продукт
0	2	0	-
1	2	3	3
2	2	7	4
3	2	15	8
4	2	19	4

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Производствена функция

В таблицата на предходния диалог, пределният продукт намалява след привличането на 3 работник;

Добавянето на променлив фактор на производството (в случая – труд; допълнителен персонал) към фиксиран фактор (машини, оборудване) има за резултат намаляване на пределния продукт / производство;

В това именно се състои законът за намаляващата възвръщаемост / производителност.

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Производствена функция

Следващият диапозитив допуска / представя производствена функция, в която броят на заетите / работниците нараства с повече от 1;

Обърнете внимание на това, че пределният продукт е нарастването на общата продукция / производство разделена / о на променения брой работници,

или: $\Delta Q / \Delta L$;

Microeconomics

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

Труд	Машини, оборудване	Общ продукт	Пределен продукт
0	6	0	-
5	6	10	2 (10:5)
10	6	30	4 (20:5)
15	6	70	8 (40:5)
20	6	100	6 (30:5)

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Производствена функция

Средният продукт /производство е продукцията на един зает / работник, т.е. общият продукт разделен на броя на работниците.

Въпрос:

На предходния диапозитив - колко е средният продукт при 10 души работници?

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Производствена функция

Отговор:

Общият продукт / производство = 30, по този начин
средният продукт е:

$$= 30 / 10 = 3$$

Работници от фабрика

“Белчев” (Сливен – 30-те години на 20 в.)

пред тъкачен стан →

Microeconomics

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Краткосрочен *versus*
Дългосрочен период

Краткосрочен период е онзи, през който предприятието / производителят не е в състояние да промени всички производствени фактори, с които разполага (поне 1 фиксиран производствен фактор).

Дългосрочен е периодът, при който фирмата е в състояние да промени факторите за производство, с които разполага.

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Продукт и разходи

Производството на фирмата и нейните разходи са свързани непосредствено.

Да допуснем, че дадено предприятие ангажира 10 работници, 2 броя машини, и произвежда 30 единици продукция за 1 седмица.

Ако всеки работник “струва” 500 лева на седмица; а всяка машина – 800; какви са общите и средните седмични разходи на това предприятие?

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Продукт и разходи

Разходът за труд очевидно е $10 \times 500 \text{ лв.} = 5,000 \text{ лв.}$

Разходът за машините е $2 \times 800 \text{ лв.} = 1,600 \text{ лв.}$

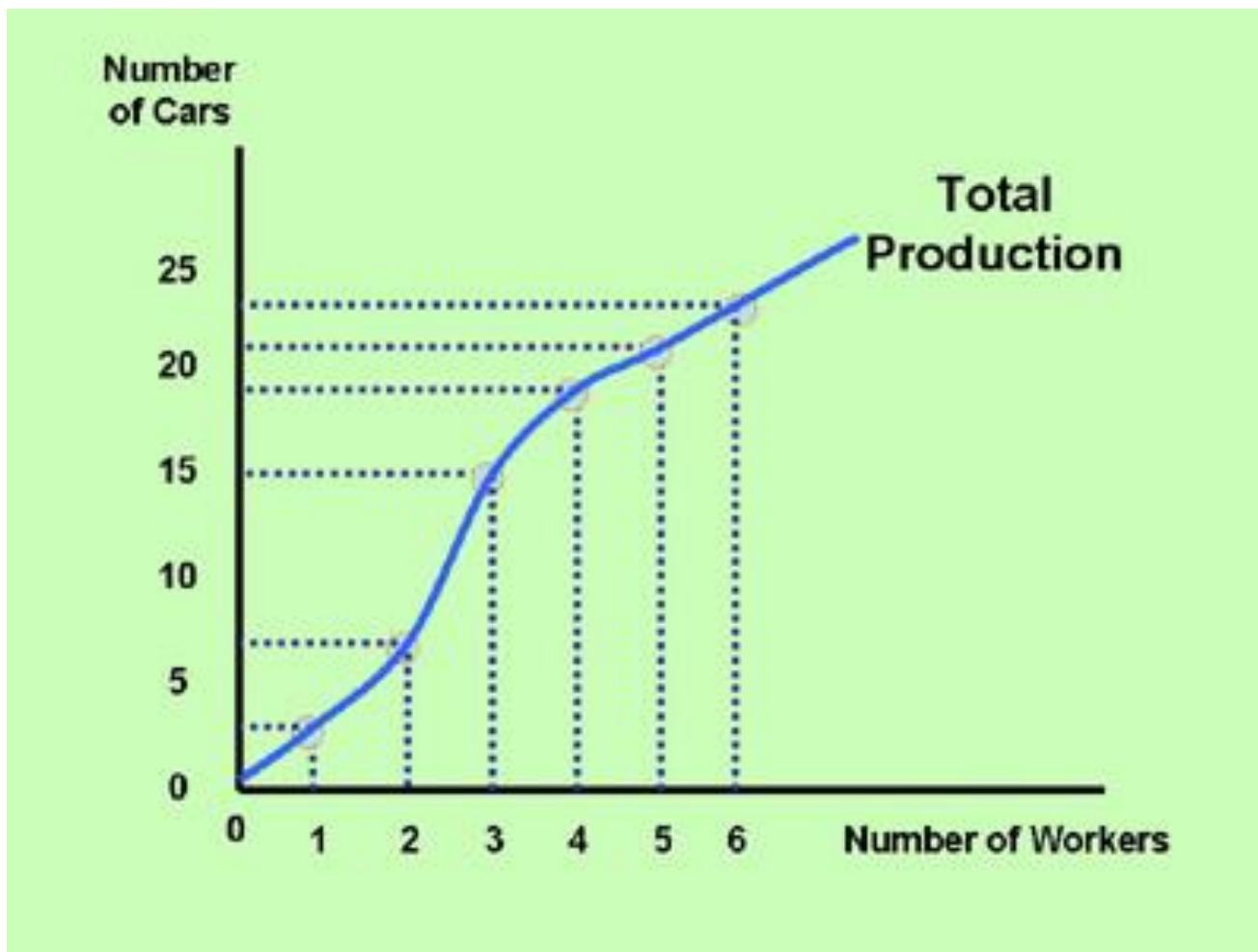
Общият разход възлиза на $5,000 \text{ лв.} + 1,600 \text{ лв.} = 6,600 \text{ лв.}$

Средният разход (за 1 продукт) е $6,600 \text{ лв.} / 30 = 220 \text{ лв.}$

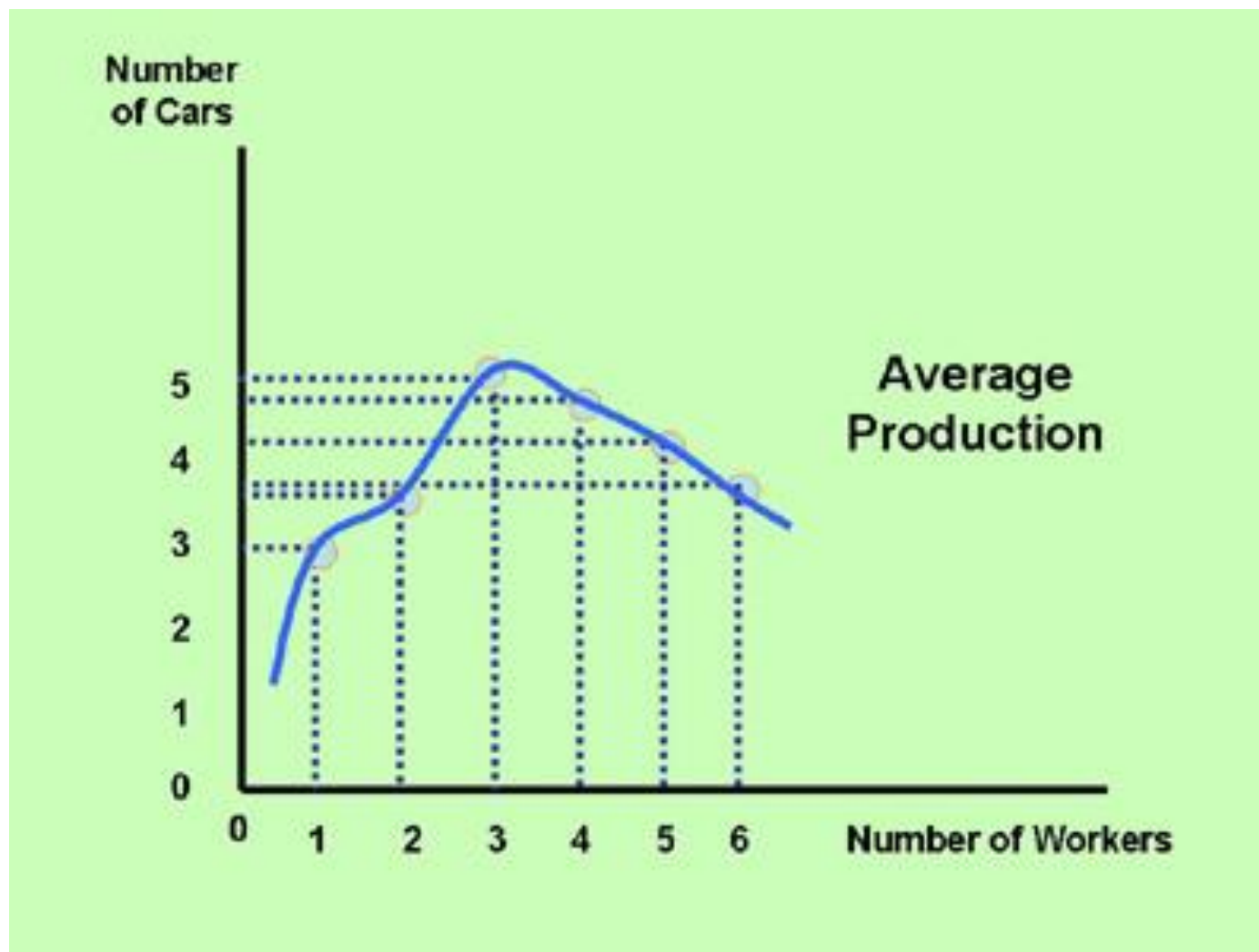
Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Общ, среден и пределен продукт – графично представяне

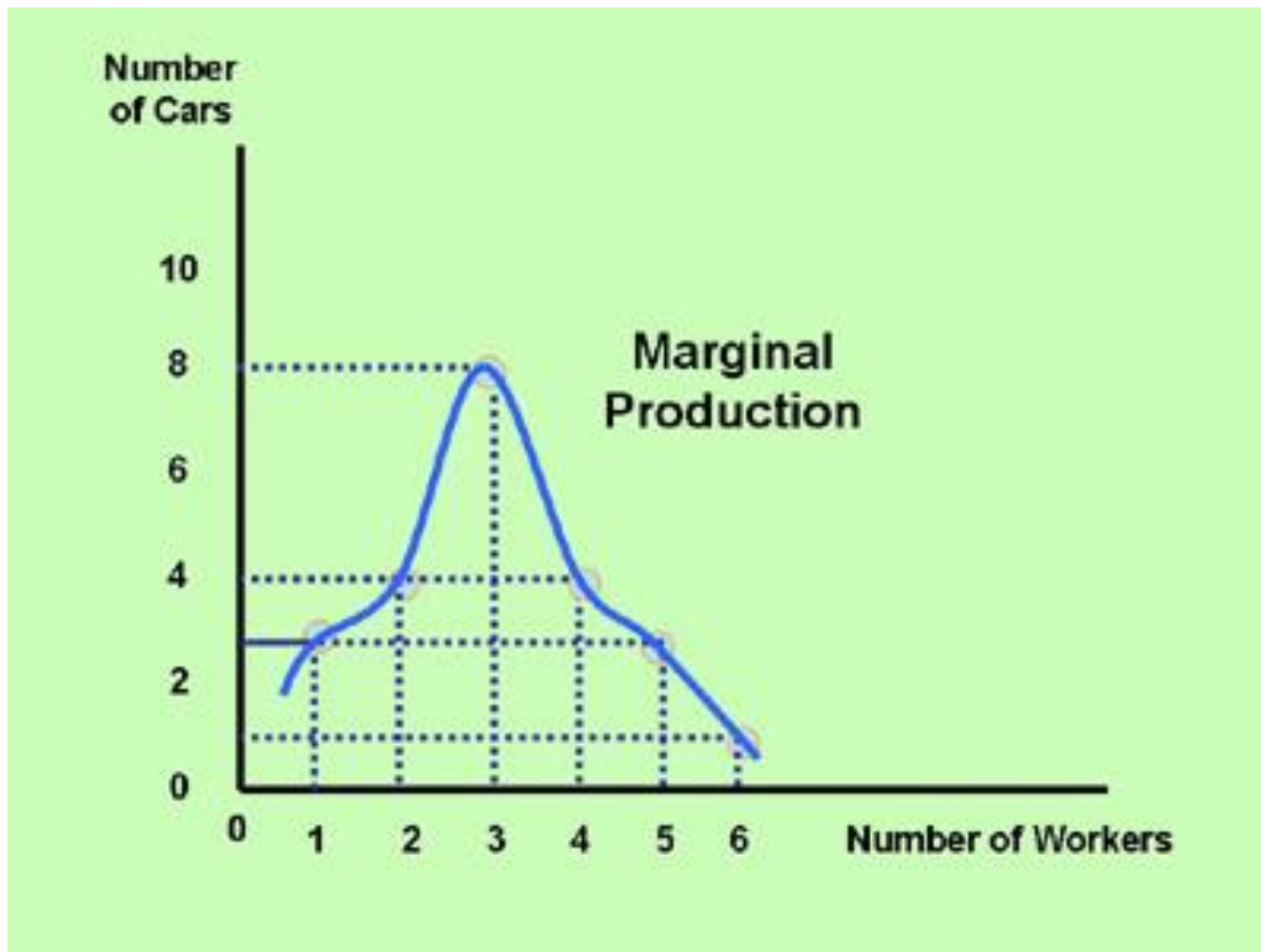
Общ продукт – графично представяне

Среден продукт – графично представяне

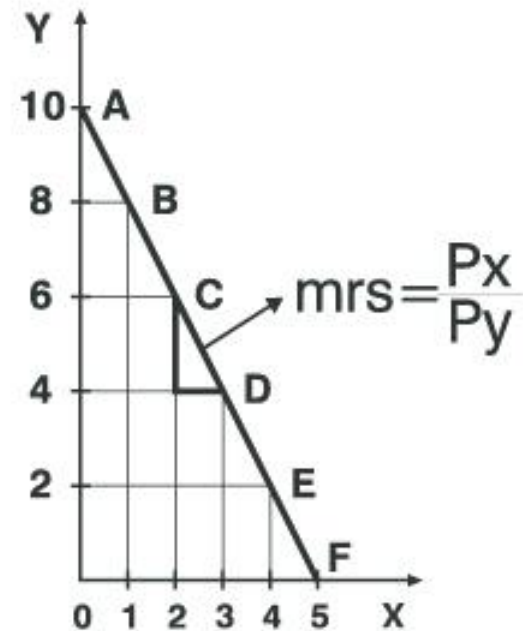
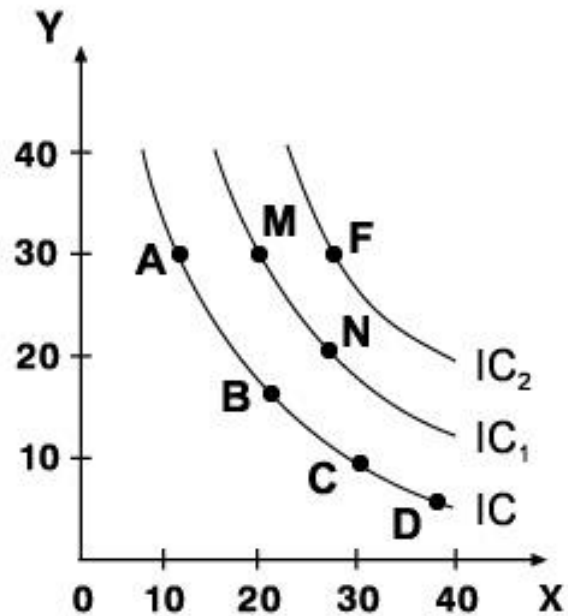
Пределен продукт – графично представяне

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Производствена функция в дългосрочен период
- Линия на равните количества (изокванта) / аналогия с кривите на безразличието
- Линия на равните разходи (изокоста) / аналогия с бюджетните линии

По аналогия с кривите на безразличието и с бюджетните линии (Theme 4.)

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Номинални и реални цени на производствените фактори

Номиналната цена е тази, която се заплаща на доставчика на съответния производствен фактор.

Реалната цена е коригираната спрямо инфлацията.

Напр., ако лихвения процент по даден кредит е 10%, а инфлацията 6%, то реалният лихвен процент ще бъде $10\% - 6\%$, т.е. 4%.

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Цени на производствените фактори

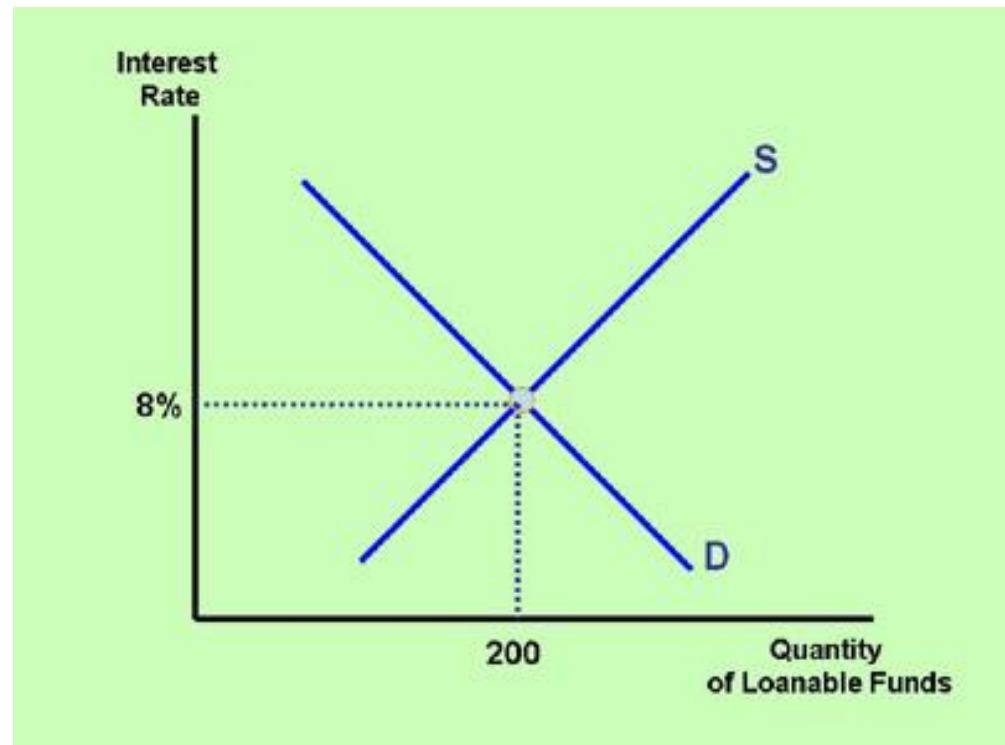
На пазара, цените на производствените фактори се определят от търсенето и предлагането на съответния производствен фактор.

Напр., лихвеният процент зависи от търсенето и предлагането на кредити.

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Лихвен процент

В приложената фиг. равновесният лихвен процент се равнява на 8%.

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

Според ЕЦБ - <http://www.ecb.int/home/html/index.en.html>

Търсенето на кредити в еврозоната продължава да се
“свива”/2012/

Очакванията на банките там са това да продължи и
през третото тримесечие /на 2012/

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

Според Капитал

<http://www.capital.bg/>

- Затишието на кредитния пазар в България продължава - свиват се ипотеките, заеми за потребление и просрочия...
- Кредитите за бизнеса растат, а домакинствата спестяват

.....
Какво би могло да означава това?

БЪЛГАРСКА
НАРОДНА
БАНКА

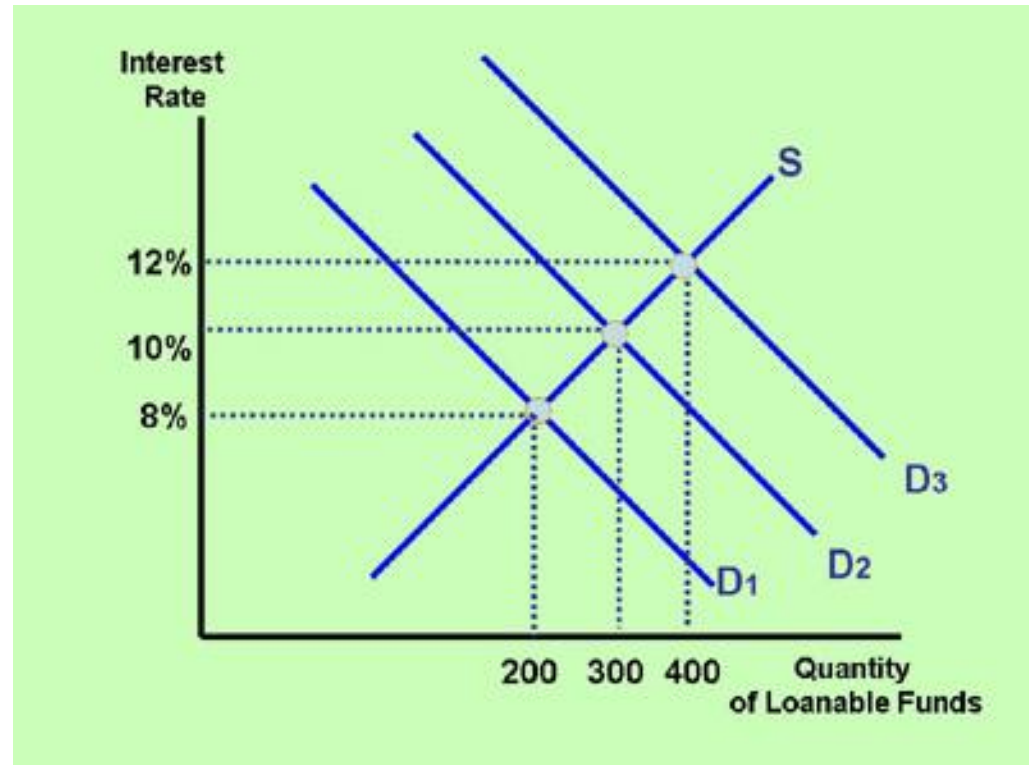
BULGARIAN
NATIONAL
BANK

ЛИХВЕНА СТАТИСТИКА

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Лихвени проценти

Ако търсенето на кредити се увеличи - то тогава и лихвените проценти също нарастват:

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Лихвен процент и настояща стойност

Поради лихвата, стойността на парите нараства с времето. 1,000 парични единици днес не са като 1,000 парични единици след 1 година (считано от днес).

Настоящата стойност (PV) на бъдещата сума (F) се равнява:

$$PV = F / (1 + i)^n$$

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Лихвен процент и настояща стойност

Example 1

Предлагат да ви платят 1,000 лв. след една година – каква сума е това за вас днес, ако приемем, че лихвеният процент се равнява на 6%.

Отговор:

$$PV = F / (1 + i)^n$$
$$PV = 1,000 / (1 + .06)^1 = 1,000 / 1.06 = 943.40 \text{ лв.}$$

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Лихвен процент и настояща стойност

Example 2

Предлагат да ви платят 5,000 лв. след 5 години – каква сума е това за вас днес, ако приемем, че лихвеният процент е 8%.

Отговор:

$$PV = F / (1 + i)^n$$

$$PV = 5,000 / (1 + .08)^5 = 5,000 / 1.47 = 3401.36 \text{ лв.}$$

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Лихвен процент и настояща стойност

Example 3

Да приемем че цената на даден недвижим имот нараства с 4% всяка година през последните 80 години. Ако недвижимостта сега струва 500,000 лева, каква е била цената ѝ преди 80 г.?

Dakota house in 1890 and today

Buy Leonard Bernsteins Dakota Apartment for Only \$ 25.5 Million

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Лихвен процент и настояща стойност

Example 3 Отговор:

$$PV = FV / (1 + i)^n$$

$$PV_{80} \text{ (преди 80 г.)} = FV \text{ (сега)} / (1 + .04)^{80}$$

$$PV = 500,000 \text{ лв.} / 23.05 = 21,692 \text{ лв.}$$

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

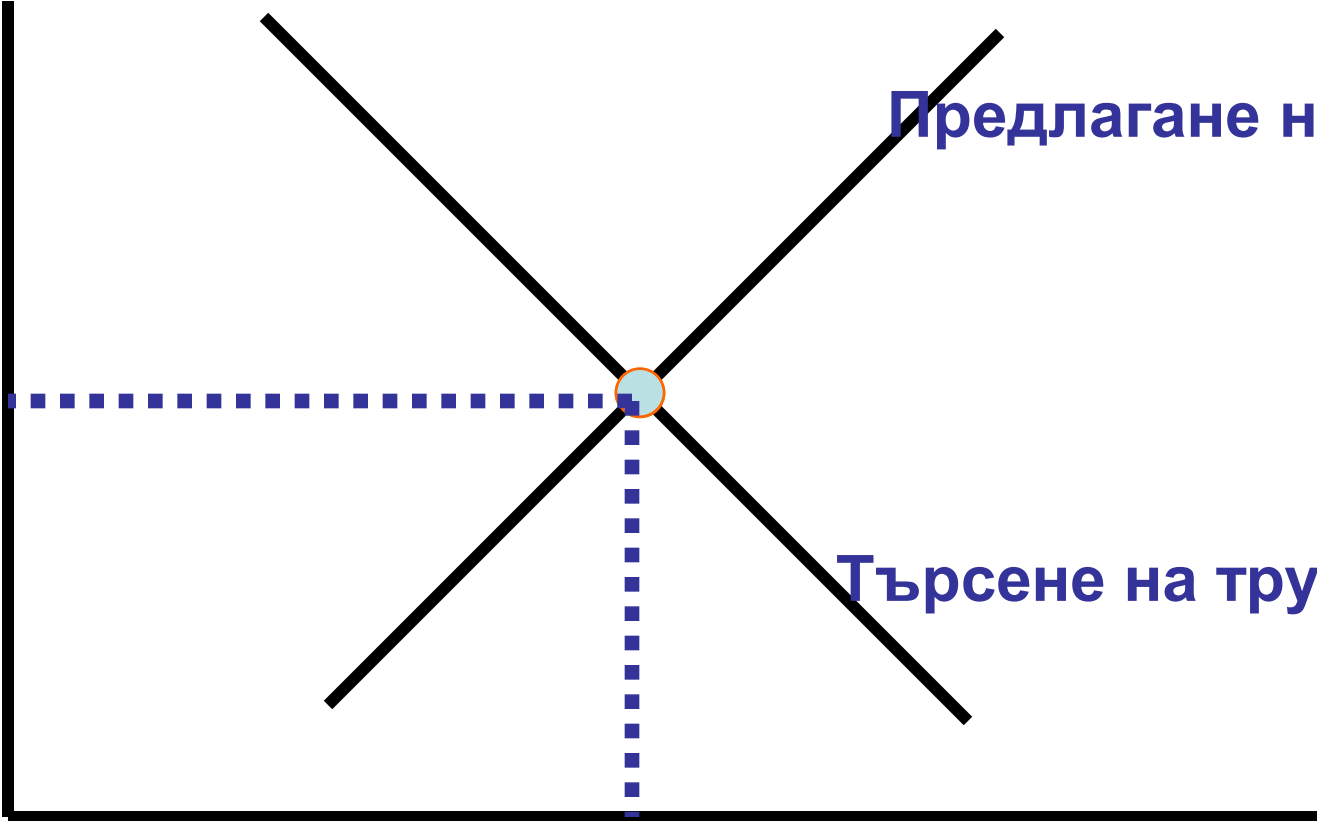
- Цени на производствените фактори

Работната заплата е цената на друг производствен фактор.

Равновесната заплата се определя от търсенето и предлагането на труд.

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

Цена
на труда

Предлагане на труд

Търсене на труд

\$7.00

1,000

Количество труд
(брой заети)

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Цени на производствените фактори

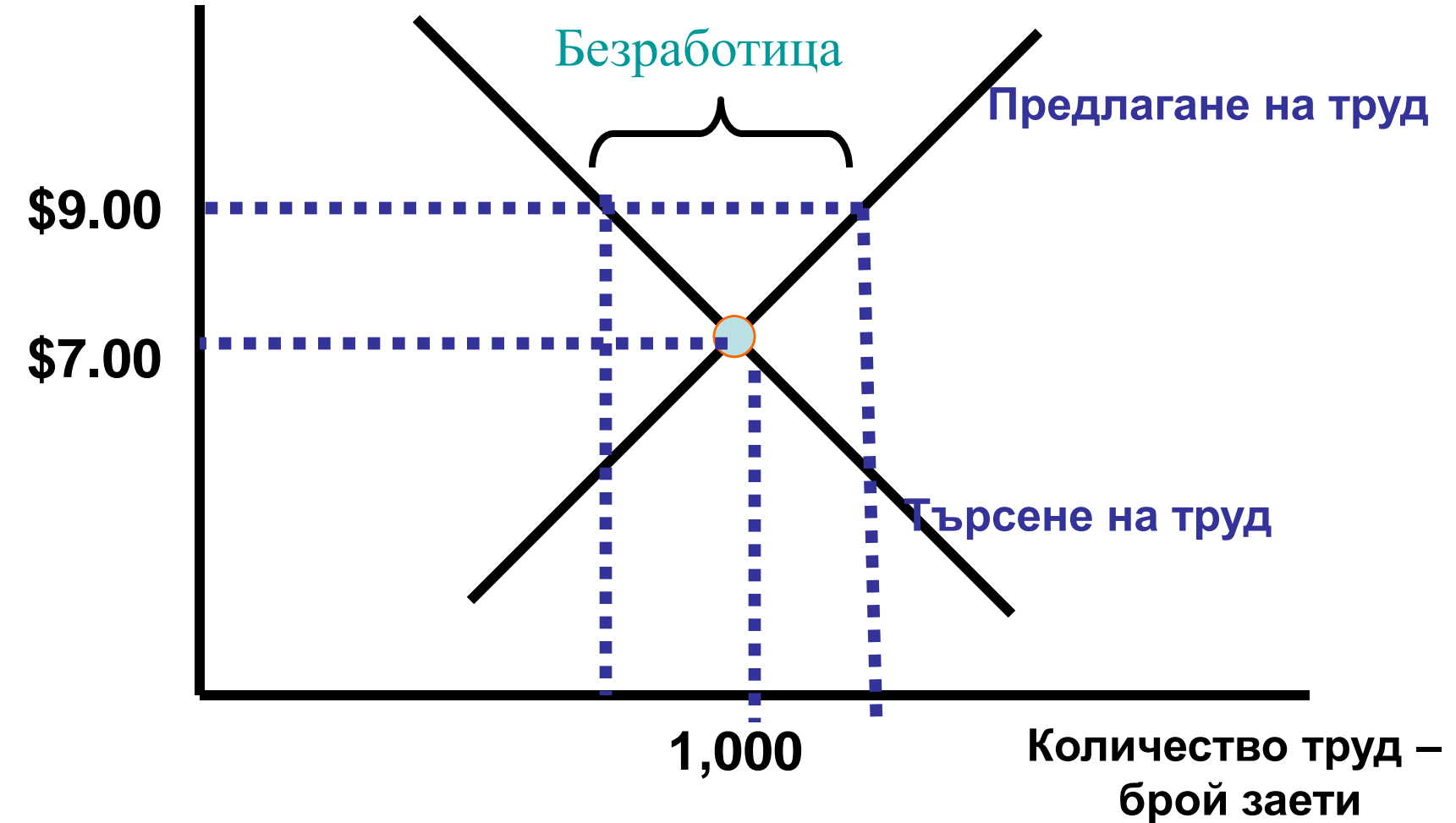
Има цени на производствени фактори, които се определят от правителството, не от пазара.

Напр., в следващия диапазон пазарната цена на труда е \$7, но минималната почасова заплата е \$9 – и това е правителствено решение.

Почасовата минимална заплата в България нараства от 1,30 лв. през 2008 г. до 1,70 лв. – 1.05.2012 г.

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

Цена на
труда

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Цени на производствените фактори

Предимствата на система с минимална заплата над нивото на равновесната заплата са:

- Повече доход за получателите на минимална заплата, които са в състояние да запазят работните си места.
- По-високи стимули за търсене на работа.
- Възможна по-висока удовлетвореност от работата и по-ограничено *“текучество на кадри”*.

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Цени на производствените фактори

Недостатъци на системата с минимална заплата над равновесната заплата:

- Намалява търсеното количество труд.
- По-високи производствени разходи и по-ниски печалби.
- По-високи цени.
- По-малко лични средства и средства за обучение.
- Предвид по-високите цени намалява експорта.

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Цени на производствените фактори
Определяните от правителството цени различни от пазарните може да имат благоприятен ефект за някои социални групи, но в крайна сметка, обикновено се смята, че това води до неефективност – излишъци, дефицити, повишаване на цените, безработица...

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Цени на производствените фактори

Минималната заплата поддържа
номиналната, но не и
реалната работна заплата.

Въпрос:

Как бихме могли да постигнем **по-високи реални
доходи** без намеса на правителството?

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Цени на производствените фактори

Отговор:

Чрез повишаване
на производителността.

Въпрос:

Какво повишава
производителността?

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Цени на производствените фактори

Отговор:

Икономическа система,
която подтиква към сериозна
работа и иновации.

Microeconomics

Theme 5 - Поведение на бизнеса / производителите - въпроси

1. Фирмена организация
2. Производствени фактори и производствена функция
3. Кратко-срочен и дългосрочен период
4. Общ, среден и пределен продукт – графично представяне
5. Лихвен процент и настояща стойност
6. Работна заплата – предимства и недостатъци на система с минимална работна заплата

Theme 5 – Поведение на бизнеса / производителите

- Въпроси за теми
- Примерни въпроси за тест

Theme 5 Въпроси за теми / “открит” въпрос

1. Фирмена организация на българската икономика;
2. Производствени фактори и производствена функция;
3. Определение и основни зависимости на общ, среден и пределен продукт. Закон за намаляващата възвращаемост.
4. Предимства и недостатъци на система с минимална работна заплата.

Theme 5 - Примерни въпроси за тест

1. Кривата на търсенето се пресича с кривата на предлагането на фактора труд при:

А - Минималната работна заплата;

Б - Максималната работна заплата;

В - В условията на пълна заетост;

Г - Равновесна работна заплата;

Примерни въпроси за тест

2. Продуктът добавен от допълнително нает работник към общия продукт е:

А - Среден продукт;

Б - Общ продукт;

В - Пределен продукт;

Г - Фиксиран продукт;

Примерни въпроси за тест

3. Ако дадено предприятие ангажира допълнително 5 работника, при което общият продукт нараства с 20 единици, тогава пределният продукт ще бъде равен на:

А - 4;

Б - 5;

В - 20;

Г - 25;

Примерни въпроси за тест

4. Реалният лихвен процент е равен на:

А - Номиналният лихвен процент минус инфлацията;

Б - Същият като номиналният лихвен процент;

В - Номиналният лихвен процент плюс инфлацията;

Г - Номиналният лихвен процент плюс кредитна премия;

Примерни въпроси за тест

5. Предстои да получите 3000 лв. след една година. Лихвеният процент е 7%. Каква е настоящата стойност на тези 3000 лв.

А - 3070 лв.;

Б - 3210 лв.;

В - 2930 лв.;

Г - 2803 лв.;

Theme 5 - Примерни въпроси за тест - отговори

1 - Г - Равновесна работна
заплата;

2 - В - Пределен продукт;

3 - А - 4;

4 - А - Номиналният
лихвен процент минус
инфлацията;

5 - Г - 2803 лв.;